

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Josefa Šlerky

“Normalized Social Distance”

předkládané v roce 2019 na Ústavu informačních studií a knihovnictví

Josef Šlerka předkládá k obhajobě disertační práci, jejímž cílem je předložit a teoreticky a věcně validizovat metriku „Normalized Social Distance“. Navrhovaná a testovaná metrika slouží ke kvantitativnímu vyjádření postojové vzdálenosti aktérů, a to za využití datových záznamů jednání těchto aktérů v online prostředí. V teoretické rovině Josef Šlerka svou práci staví primárně na informační teorii a na Goffmanově interakcionistickém pojetí sociálního jednání jakožto intencionální performance sledující naplnění rolových očekávání, v rovině metodologické pak na kvantitativních postupech vycházejících s analýzy sociálních sítí a na interpretativní kontextualizaci kvantitativních výstupů.

Silnou stránkou disertační práce Josefa Šlerky je, že překračuje oborové hranice a pohybuje se na rozhraní informačních studií, sociologie a mediálních a komunikačních studií. To je vzhledem ke zvolenému cíli – kterým je formulace a testování inovativní formy analýzy jednání sociálních aktérů v mediovaném prostředí – nejen pochopitelné, ale zároveň zřetelně pozitivní. Autorovi se tak daří vymknout se limitům, které v podobných případech přináší striktní oborový akcent, a tedy i případné redukci tématu.

Kladně rozhodně hodnotím i to, že jako celek je práce argumentačně přehledná a srozumitelná: výklad má strukturu postupně rozvíjené argumentační cesty završené formulací a demonstrací testované metriky, přičemž je v jednotlivých krocích proložen celkem jedenácti ilustračními případovými studii, jichž je doktorand autorem nebo spoluautorem; klíčovými pro validizaci metriky jsou pak poslední tři případové studie, na nichž je demonstrována právě Josefem Šlerkou představená a obhajovaná metoda.

Výklad a demonstraci autorem vytvořené metriky pak považuji za dobré, přičemž samotnou metriku chápu jako velmi slibnou. (Musím nicméně konstatovat, že má kompetence v oblasti kvantitativních metod se omezuje na konvenční kvantitativní metody sociálněvědní, pročež nejsem plně schopen zhodnotit korektnost některých autorových postupů.)

Slabší je autorova práce teorií. Jakkoli autor oplývá poměrně vzácnou schopností srozumitelně a poměrně jednoduše vysvětlovat složitější teoretické a konceptuální záležitosti, nejsem si jistý, zda právě disertační text je žánrem, v němž jsou postupy typické spíše pro popularizaci očekávány. Zřetelné to pro mě coby pro sociologa je zejména v podkapitole 2.3, jež je věnována aplikaci Goffmanovy teorie na sociální média. Ačkoli se v kontextu disertace jedná o jeden z klíčových teoretických vstupů, na němž dále stojí zásadní interpretační předpoklady podmiňující teoretickou validitu obhajované metriky, Josef Šlerka Goffmanovi věnuje pouhé dvě a půl strany spíše povrchní, „učebnicově“ pojaté explikace. (A ta opravdu není přiměřeně precizní, systematickou aplikací oné klasické teorie na nový fenomén, ale zkrátka předpokládá čtenářovu důvěru v to, že autor Goffmana přiměřeně zná.) Snaha o zkratku se pak neprávě pozitivně projevuje i v dalších pasážích – ilustrativní je např. vysvětlení metrik používaných v analýze sociálních sítí na s. 45 (jež je, při vši úctě, bez předchozí znalosti či dalšího samostudia nesrozumitelná) či pasáž na s. 11, v níž autor, osvětlující kořeny a povahu tzv. digital humanities, konstatuje:

„Původně čistě statistický přístup je doplněn o metody tzv. data miningu, tedy přístupu, který se snaží o získávání netriviálních informací z analýzy dat a který vychází především z tradic počítačové vědy. Mezi základní data-miningové techniky patří kupříkladu rozhodovací stromy, asociační pravidla, neuronové sítě, regresní analýza či shluková analýza.“

Chápu, že regresní a shluková analýza jsou v rámci data miningu využívány, ale jsem si docela jistý, že se nejedná o metody výlučné pro data mining (jak odstavec implikuje), ale o starý dobrý „čistě statistický přístup“. Oceňuji nicméně, že následuje zevrubnější a v literatuře a existujících výzkumech opřené vysvětlení toho, jaké typy problémů se v rámci digital humanities typicky řeší a jaké typy otázek data mining dovoluje zodpovídat.

Výraznější slabinou předložené práce je nicméně stylistická a jazyková úroveň obhajovaného textu – Josef Šlerka v některých momentech nakládá s jazykem českým způsobem, který citlivějšímu čtenáři radosti příliš nenadělá. Práce je místy formulačně nedotažená a neobratná a poněkud zlotřile nakládá s interpunkcí. Zasloužila by zkrátka lepší editorské a korektorské ošetření. S ohledem na to, že jde o práci disertační a že její autor je mužem ve věku přiměřeně zralém, nelze si v tomto případě povzdechnout nad jazykově zanedbanou mladou generací – a tím spíše u mě tento aspekt práce budí rozpaky.

Ostatní formální aspekty práce považuji za přiměřeně korektní (pohybuji se ovšem v oboru, který pracuje s mírně odlišnými bibl. normami, takže nevylučuji, že jsem cosi mohl přehlédnout). Mírně zarážející věcí pro mě je snad to, že v případě některých definic autor odkazuje na anglickou nebo českou Wikipedii (viz např. pozn. p. č. 3, 96, 109, 134, 155, 160) a nikoli na primární literární/expertní zdroje (na něž Wik. coby odvozená autorita musí odkazovat). A výhradu bych měl patrně k prezentaci exploratorní faktorové analýzy na s. 110: krom detailu, že interpretaci ztěžuje nepojmenování faktorů v samotném grafickém výstupu, považuji prezentaci prostřednictvím jednoduchého screenshotu za atypickou (protože neúplnou). Krom faktorové zátěže je obvyklé reportovat rovněž Eigenvalues jednotlivých faktorů, typ extrakce, užité rotace a případně též sílu modelu (model fit); úspěšný test síly modelu navíc může být využit i jako argument stran validity testované metriky.

Navzdory této kritice považuji disertační práci Josefa Šlerky za výkon přijatelný a odpovídající kritériím kladeným na obdobná klasifikační díla. Souhrnné hodnocení by tedy mohlo znít: S přihlédnutím k originalitě a analytické využitelnosti autorem předkládané metriky mám za to, že Josef Šlerka předkládá meritorně dobrou, přiměřeně ambiciózní disertační práci, která je sice po formulační stránce poněkud odbytá a místy výkladově snad až přespříliš zkratkovitá, ale jako taková prokazuje autorovu odbornost a schopnost samostatného badatelského výkonu.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

Otázka k obhajobě:

- Jsou na data získaná data miningem aplikovatelné validizační testy typicky uplatňované na nástroje k měření postojů např. v psychometrii? Pokud ne, proč? Pokud ano, jaké další validizační testy by v práci předložená metrika měla podstoupit, aby mohla být považována za solidně validní?